

25 op 26 december was een stralingsnacht waarbij onder invloed van het overtrekken van een rug van hoge luchtdruk tussen twee zachtweer-depressies in, het even opklaarde en tengevolge van de uitstraling de temperatuur tijdelijk enige graden onder het vriespunt daalde. Overdag liep het kwik weer boven nul op. Recent is alleen uit december 1960 uit Zeeland een tjiftjaf-waarneming bekend, die gedaan is in Haamstede. Recent is er ook een waargenomen in januari, dat was eveneens te Middelburg door Mr. T. Lebrecht, die van 16-22 jan. 1961 is gezien (zie Limosa 36-39). In februari heb ik het genoeg gehad eveneens een tjiftjaf te Middelburg waar te nemen. Dat was in febr. 1965. Maar het dier was veel grauwer van kleur dan de 'gewone' tjiftjaf. Volgens mededelingen van de heer A. N. Swart uit Amsterdam hadden we hier vermoedelijk dan ook te doen met een Oost Russische tjiftjaf (*Phylloscopus collybita fulvescens*). Zie voor uitvoerige beschrijving van deze Oost Russische vogel 'Natura' no. 6 en no. 9, 1965. Helaas was ik niet in de gelegenheid om in januari en februari j.l. nog verdere naspeuringen te doen op de plaats waar wij in december 1966 de tjiftjaf hadden waar-

genomen. Mogelijk heeft het diertje er nog lang vertoefd, gezien het buitengewoon zachte weer tot midden februari, dat slechts door vier vorstdagen van 6-10 januari is onderbroken geweest. Op Walcheren heeft het in die periode echter gemiddeld nauwelijks vier graden gevoren en sneeuw van betekenis is er niet gevallen. Na de 10e januari steeg de gemiddelde temperatuur sterk met een maximum van eind januari tot en met de eerste dekade van februari van 9 tot 13 graden boven het vriespunt. Vele insecten vertoonden zich en zwermen muggen dansten in de zonneschijn. Naar mijn gevoel ideaal voor een - overwinterende - tjiftjaf.

Bij het typen van dit artikel bereikte mij een berichtje uit Schouwen en Duiveland dat daar eind januari j.l. eveneens een tjiftjaf is gezien.

Gezien de meldingen van deze soort de laatste jaren zou men haast gaan opmaken dat de tjiftjaf meer zal voorkomen dan we tot dusver weten ... of is het alleen een gevolg dat steeds meer mensen intensief op vogels gaan letten ...??

Er zijn weer schapen op de Strabrechtse Heide

Het bijna uitgestorven Kempisch heideschaap zal worden gered en op de Strabrechtse Heide zal binnenkort weer een schaapskudde lopen.

Dit besluit komt laat: in raszuivere vorm komt dit landras van heideschapen nagenoeg niet meer voor. Het is echter nog niet te laat. Er konden reeds een zestal min of meer zuivere Kempische heideschapen worden aangekocht. Deze hebben al lammeren. Door terugkruising, eventueel via verwante schapenrassen is volgens deskundigen, w.o. Prof. Dr. R. A. Hirschfeld te Utrecht, terugwinnen van het Kempisch Heideschaap nog goed mogelijk. Ook voor het beheer als natuureservaat van de Strabrechtse Heide is invoering van een schaapskudde van groot belang.

De Stichting 'Het Kempisch Heideschaap'

Het bovenstaande zal worden nagestreefd door de stichting 'Het Kempisch Heideschaap'. De stichtingsakte is verleden op maandag 13 maart te Helmond.

Het stichtingsbestuur bestaat uit: Mr. F. van Lanschot, burgemeester van Geldrop (voorzitter), de heer J. M. Boerenkamp, burgemeester van Someren (secretaris), mevrouw R. van Alphen-Carp te Helmond, de heer J. Wille, dierenarts te Heeze, de heer H. M. van Kuik, loco-burgemeester van Mierlo. De stichting is gevestigd te Someren.

Het beheer over de kudde is opgedragen aan de heer Willem Iven te Duizel, welke ook de Strabrechtse Heide beheert.

De heer J. Wille, dierenarts te Heeze, heeft zich belast met de terugkruising (waartoe het opzetten en bijhouden van een 'stamboek' behoort) en de zorg voor de gezondheid van de schapen.

De stichting is het gevolg van een besluit van de Contactcommissie voor het beheer van de Strabrechtse Heide (zie hierna), welke in 1965 besloot tot het invoeren van een schaapskudde op deze heide. De voorbereiding daartoe werd in handen gelegd van een werkkommissie welke begin van dit jaar haar werkzaamheden afsloot door haar bevindingen vast te leggen in een rapport.

De Strabrechtse Heide

De Strabrechtse Heide is gelegen in de gemeente Heeze, Geldrop, Mierlo, Someren en Maarheeze. Zij is ongeveer 1500 hectaren groot. Het grootste deel daarvan is eigendom van het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk. Andere eigenaren in de heide zijn: de gemeente Someren, de heer J. van Alphen te Helmond, mevrouw R. van Alphen-Carp te Helmond, de families van Tuyll van Serooskerken te Heeze en te Geldrop.

Er is een contactcommissie voor het beheer van de Strabrechtse Heide, waarin de eigenaren zitting hebben met vertegenwoordigers van Rijk, Provincie en de betreffende gemeenten. Het beheer van de gehele heide wordt gevoerd door het dienstvak natuurbescherming van het Staatsbosbeheer.

De Strabrechtse Heide - gelegen dicht tegen de groeiende steden Eindhoven en Helmond - is belangrijk als laatste grote gave restant van het vroeger zeer uitgestrekte heidegebied van Kempenland en Peelland, dat zich voortzette in de Belgische Kempen. De Strabrechtse Heide is geheel omsloten door bosgebied. In de heide ligt een groot aantal voedselarme vennen. Het vogelleven is zeer rijk.

Heide en heideschappen

De heiden zijn ontstaan en werden in stand gehouden door heideschappen, welke men hield vooral voor de winning van mest, potstalmest. De schapen werden overdag op de heide gehoed. 's Nachts verbleven ze in kooien aan de rand van de heide of op de erven van de boeren. Elke boer had zijn eigen kudde. Daarnaast was er dikwijls nog een dorpskudde, samengesteld uit schapen van de burgerij.

De kostbare schapenmest werd bewaard door de (pot)stal te strooien met gedroogde heideplagen en afgemaaide heide. De heide vormde de

basis van de landbouw, omdat men er de noodzakelijke mest won, en daarom werd ze in stand gehouden. Men kon de heide eenvoudig niet ontginnen, omdat men voor de ontginning geen mest zou hebben en tevens omdat door ontginning de oppervlakte heide zou afnemen, waardoor men minder mest kon winnen. Na de ontdekking van de kunstmest zijn de meeste heideschappen (mestmakers!) verdwenen. De heiden werden ontgonnen.

Heideschappen vreten behalve heide ook graag opslag van boomsoorten. Daardoor bleven de heiden grote open ruimten, waar een bosbestand zich niet kon herstellen. Om een heide-terrein in stand te houden moet in de meeste gevallen de vroegere behandeling door heideschappen worden nagebootst: de houtopslag wordt afgekapt en verbrand. Bovendien wordt de heide bij gedeelten afgebrand om de heidestruiken te verjongen. Dit laatste deden de herders vroeger ook. De heide wordt gebrand in een periode dat de zode nat is en de heidewortels dus niet verbranden: januari - half maart.

In het natuurreservaat De Strabrechtse Heide is jaarlijks een bedrag van ongeveer tienduizend gulden gemoeid met het kappen en verbranden van opslag van berken en dennen. Elk jaar wordt een gedeelte 'schoon' gemaakt. In de regel is na 12-15 jaar de hele heide behandeld. Door het invoeren van een schaapskudde van voldoende omvang kan de kostbare behandeling door kappen op de duur achterwege blijven. De schapen houden dan de heide kort en open.

Teneinde de invloed van de schapen op de broedvogelstand, de flora en de vegetatie in de Strabrechtse Heide te leren kennen worden in 1967 en volgende jaren uitgebreide inventarisaties verricht, resp. door de Vogelwerkgroep van de afd. Eindhoven van de Kon. Ned. Natuurhistorische Vereniging en het Rijksinstituut voor Veldbiologisch Onderzoek ten behoeve van het Natuurbehoud, in samenwerking met beheerder en bewaker.

*Zou het zo
iets kunnen
worden?*



Het Kempische Heideschaap

Het Kempisch heideschaap is een tamelijk klein schaap. Het is een echt heideschaap, gefokt in het bijzonder voor de productie van stalmest. Het is geen vleesschaap zoals de Texelaar. Het Kempisch Heideschaap is daardoor licht, zelfs enigszins rank, en beweeglijk.

Toch is het vlees van heideschappen, wanneer deze althans in de heide lopen, buitengewoon heerlijk van smaak. Het evenaart de smaak van reenvlees. Dit wordt veroorzaakt door het vreten van gevarieerd 'wild' voedsel, w.o. diverse kruiden en houtige planten.

De vacht is niet zwaar. De wol is dun en lang. De buik en de keelgang zijn korter behaard (aangepast aan het milieu). Zowel zuivere witkoppen als lichte vosskoppen komen voor. Gevlekte dieren zijn nimmer raszuiver.

De kopbehang is zeer zacht, bijna zij-ig glanzend. De kop is slank en de neus is licht gebogen. Het Kempisch heideschaap is ongehoornd. De staart is lang en geheel bewold.

Eventuele bezitters van deze schappen gelieven zich in verbinding te stellen met de heer W. Iven te Duizel (tel. 04970-2884). Deze tracht door koop of ruiling Kempische heideschappen voor de stichting te verkrijgen.

Iedereen kan meehelpen

De stichting wil de kudde samenstellen op de wijze waarop vroeger de dorpskudden werden samengesteld. Naast de vele kudden van de boeren waren er ook dorpskudden, waarin de burgerij schapen kon inbrengen. Deze schapen werden eigendom van de dorpsgemeenschap. De inbrengers betaalden weidegelden en verkregen het recht van deling in de winst uit de verkoop van wol, mest en lammeren.

Deze dorpskudde-vorm ziet men als ideaal omdat daardoor iedereen - evenals vroeger - in de gelegenheid wordt gesteld schapen in de kudde in te brengen. Daar de belangstelling om schapen in de kudde in te brengen nu reeds groot blijkt te zijn, moet aan de inbreng een maximum van vijf schapen worden gesteld. De inbrengers geven hun schapen in geld, t.w. f 100,— per schaap. Ook aan het totaal van de inbrengen moet een maximum worden gesteld, nl. van 250. Van de inbrengbedragen zal de stichting Het Kempisch Heideschaap schapen aankopen. Hiervoor is de medewerking verkregen van diverse schapenhandelaren. De honderdguldenschenkers worden officieel inbrengers en pioniers van de kudde. Zij krijgen een oorkonde, genummerd naar de binnenkomst van de inbrengen. Zij behoeven uiteraard niet, zoals vroeger, weidegelden te betalen.

De inbrenggelden kunnen worden gestort op de rekening van de Stichting 'Het Kempisch Heideschaap' bij de boerenleenbank te Someren.

De exploitatie van de kudde zal vooral in de eerste jaren zeer kostbaar zijn. Daarom zijn ook kleinere giften welkom. Deze kleine gevers ontvangen eveneens een verklaring waardoor zij 'medestichter' worden aan de kudde. Ook later zijn donaties nog mogelijk.

Wat er al is

Uit giften en inbrengen van particulieren, welke zijdelings van de plannen vernamen, en welke reeds ca. f 3.500,— bedragen, zijn de eerste twintig schapen reeds aangekocht. Hieronder bevinden zich enkele Kempische typen. De jonge kudde heeft al een zestal lammeren.

De kudde vindt tijdelijk onderdak in een gehuurde schuur, welke onder Geldrop aan de rand van de heide is geplaatst. De schapen lopen in een afgerasterd gedeelte van enkele hectaren heide. De meestal van grasland afkomstige dieren hebben zich al goed bij het voor hen nieuwe milieu aangepast.

Op het laatste moment kon in 1966 een voor afbraak bestemde oude schaapskooi (Someren) worden gered. Het ligt in de bedoeling deze kooi nog dit jaar - eventueel vergroot - te herbouwen in of nabij de Strabrechtse Heide.

Enkele gemeentebesturen hebben reeds een subsidie in de (nadelige) exploitatie toegezegd, terwijl van enkele instanties eveneens een dergelijke subsidie te verwachten is.

Wanneer de financiën toereikend zijn zal nog deze zomer een herder worden aangesteld. Voor deze functie hebben zich reeds enkele gegadigden gemeld.

Met het Staatsbosbeheer worden besprekingen gevoerd omtrent het verkrijgen van enige hectaren weiland, het bouwen van kooi en scheperswoning, het winnen van hooi (bijvoer) uit hooiland-reservaten, het winnen van heidemaaisel en plaggen als strooisel in de kooi.

Er wordt gezien of de schaapskudde kan worden ingepast in een groter project, waarin ook een ontvangsthuis met museumruimte (natuurhistorisch en heidemuseum), een ouderwets imkersbedrijf, een zgn. vogeltoren, parkeerplaatsen e.d. een plaats zullen krijgen.

Wellicht zelfs is het mogelijk op kleine schaal op middeleeuwse wijze landbouw te gaan bedrijven met oude gereedschappen en methoden; hierin spelen de heide, de schapen en de schapenmest een grote rol. Van diverse zijden is voor dit Strabrechtproject reeds medewerking toegezegd.